

Policydokument: Pensjon

Overordnet pensjonspolitikk

Det norske systemet for pensjon består av folketrygden, tjenestepensjoner og individuell pensjonssparing. Pensjonssystemet samlet og hvert av elementene i systemet må gi ytelser som står i forhold til lønn og inntekt som yrkesaktiv. Det må være en reell uttelling etter skatt for alle inntektsnivåer. Pensjonen må utmåles slik at den gjør det mulig for alle å opprettholde noenlunde samme levestandard som pensjonist som de hadde som yrkesaktiv. En bred og standardisert pensjonslovgivning må gi likeverdig uttelling for yrkesaktivitet, uavhengig av tilknytningsform til arbeid.

Pensjonssystemene må bygge på arbeidslinjen og gi insentiver til å stå lenge i arbeid. I takt med endringer i helse og levealder støtter Akademikerne en gradvis økning i grensene for når man kan ta ut pensjon. Aldersgrensene for rett til velferdsytelser og aldersgrensen for stillingsvern må tilsvarende fjernes/heves. Systemet må være fleksibelt, på en slik måte at det fremmer mobilitet mellom sektorer og virksomheter.

Pensjonssystemet må sikre grunnleggende pensjonsrettigheter og bygge på arbeidslinjen

- Folketrygdens alderspensjon skal gi alle en grunnleggende inntektssikring og dessuten en inntektsavhengig pensjon som reflekterer den enkeltes livslønn.
- Pensjonslovene må åpne for at selvstendig næringsdrivende får likeverdig mulighet til pensjonsopptjening som arbeidstakere
- Alderspensjon skal være en livsvarig ytelse
- Pensjonsordningene må være innrettet slik at man unngår innlåsing mellom arbeidsgivere i privat sektor, og mellom offentlig og privat sektor
- Vurdering av endringer i pensjonssystemet må skje i dialog med partene i arbeidslivet. Partene i arbeidslivet må ta ansvar gjennom en videreføring av prinsippet om gjensidig innflytelse på pensjonsordningenes organisering og samspill

Pensjonssystemet må kunne gi gode pensjonsytelser for alle inntektsnivåer

- Pensjonssystemet må samlet kunne gi forholdsmessige og likeverdige pensjonsytelser for alle inntektsnivåer.

- Inntektstaket for pensjonssparing på 7,1 G i folketrygden må fjernes eller heves
- Det må gis pensjonsopptjening for studietid.
- Skatte- og pensjonsregler må sees i en helhetlig sammenheng, ytelser må gi reell uttelling etter skatt for alle inntektsnivåer.
- Mobilitet i arbeidslivet er ønskelig og gjør at mange har fripoliser som grunnlag for fremtidig pensjon. Rammebetingelsene for fripoliser bør legge bedre til rette for høyere avkastning på pensjonsmidler som er bundet i fripoliser.

Pensjonssystemet må gi incentiver til å stå lengre i arbeid

- Det må være en reell mulighet for fleksibelt og selvvalgt uttak av alderspensjon med en nedre grense for når man tidligst kan velge å ta ut alderspensjon fra folketrygden. Denne grensen justeres i henhold til de ulike årskullenes forventede levealder.
- Rammebetingelser for AFP-ordningen må utformes slik at ordningen ikke hindrer mobilitet, organisert arbeidsliv og tariffavtaledekning.
- AFP i offentlig sektor er avtalt mellom partene i offentlig sektor som en del av pensjonsytelsen. Endringer i AFP i offentlig sektor forutsetter enighet mellom partene.
- Arbeidslivets øvre aldersgrense for hvor lenge man kan fortsette i jobb med et sterkt stillingsvern må oppheves, og som et første steg må grensen følge grensen for opptjening i folketrygdens alderspensjon.

Utdypning av Akademikernes pensjonspolitiske dokument

Pensjonssystemet må kunne gi gode pensjonsytelser for alle inntektsnivåer

Akademikerne mener pensjonssystemene samlet må gi ytelser som står i forhold til lønn for ulike inntektsnivåer. Pensjonen må utmåles slik at den gjør det mulig for alle å opprettholde noenlunde samme levestandard som pensjonist som de hadde som yrkesaktiv.

Pensjonsgivende inntekt

Inntektstaket på 7,1 G i folketrygden må fjernes eller heves. Den delen av inntekten som inngår i trygdeavgiftsgrunnlaget må også inngå i det som gir ytelser.

Pensjonsopptjening og utdanning

Samfunnet har bevisst satset på at en høy andel av befolkningen skal ha mulighet til å velge høyere utdanning. Likevel har man valgt å begrense pensjonsopptjening for inntekt over 7.1 G og innføre alleårs-regel, noe som rammer grupper som tar lengre utdanning, fordi de har kortere yrkeskarriere, men med til dels mange år med inntekt over opptjeningstaket. Dagens «alleårs-sparing» heller enn garanterte ytelser, gir et eventuelt misforhold mellom utdanning og tidlig yrkesinntreden. Det er derfor helt nødvendig å balansere dette med å gi mulighet for pensjonsopptjening under utdanning. Akademikerne mener vi i Norge kan se til Sverige og Finland, som har pensjonsopptjening under utdanning forutsatt avlagt eksamen – og for et begrenset antall studieår.

Pensjonssystemet må gi insentiver til å stå lengre i arbeid

Akademikerne støtter prinsippet om at pensjonssystemene skal fremme økt yrkesdeltaking blant eldre. Tidlig uttak av pensjon skal gi lavere årlig pensjonsytelse, mens utsatt pensjonering må belønnes. Et helhetlig og hensiktsmessig system må imidlertid ivareta flere hensyn for at mekanismene for økt yrkesdeltaking skal være effektive. Akademikerne mener det er helt sentralt at det gis mulighet for fleksibilitet for at flere skal velge å stå lenger i arbeid. Et system hvor den enkelte må velge enten full jobb eller pensjonering bidrar til at mange som ellers ville bidratt til nødvendig sysselsetting i flere år – men som ikke ønsker å jobbe 100 % – går ut av arbeidslivet. Dette hensynet må ivaretas i alle sektorer og alle deler av det samlede pensjonssystemet.

Pensjonssystemet må gi motivasjon for fortsatt arbeid, det vil si høyere pensjon for de som ønsker å stå lenger i arbeid enn de som fratrer tidlig. Dette betyr at systemet ikke

må gi økonomisk incentiv til tidligavgang.. Samtidig må systemet være slik at kostnaden ved å gå av tidlig, og – ikke minst – gevinsten ved å stå lenger der det er mulig, synliggjøres. Slik kan insentiver til arbeid kombineres med reell valgfrihet

AFP

Dagens AFP-ordninger gir uforutsigbare utslag og medfører innlåsingeffekter, dvs reduserer mobilitet. Statens bidrag til finansiering av AFP bør følges med forutsetninger om at ordningen ikke skal fungere mobilitetshindrende. Dette innebærer en endring fra dagens kvalifiseringsordning til en opptjeningsordning. AFP-ordningen i privat sektor, slik den fungerer i dag, stiller krav til at en arbeidstaker har vært i en virksomhet med AFP en viss periode ved pensjoneringstidspunktet. Siden ikke alle bedrifter har AFP har dette den konsekvensen at den reelle muligheten til å bytte stilling reduseres kraftig mot slutten av karrieren. Ansatte er låst til virksomheter med AFP. Mobilitet mellom virksomheter og sektorer er en svært sentral faktor i et velfungerende marked, og Akademikerne mener et dynamisk arbeidsmarked i seg selv vil bidra til at flere, som ellers ville blitt værende i samme jobb og sluttet tidlig, kan motiveres til å stå lenger i jobb. Statens bidrag til finansiering må også forutsette at rammebetingelsene for AFP-ordningen må utformes slik at det ikke hindrer tariffavtaler i den enkelte virksomhet. Dette innebærer at det må gis reell mulighet for tariffavtaledekning uten deltagelse i AFP-ordningen.

AFP-ordningen må i større grad tilpasses behovet for å stå lengre i arbeid. Det betyr at opptjeningstiden må heves. Også inntektstaket for opptjening til AFP på 7,1 G må heves eller fjernes.

Aldersgrenser stillingsvern

Arbeidslivets øvre aldersgrense bidrar ikke til å nå målet om senere pensjonering, og må oppheves. Det er nødvendig å se regulering av arbeidslivet i sammenheng med det som nødvendiggjorde en pensjonsreform – nemlig at vi lever stadig lenger og er mer funksjonsfriske og produktive ved alle aldre. Et yrkesforbud allerede ved 70 år uavhengig av bidrag på arbeidsplassen – slik det praktiseres mange steder i dag – er urimelig og i direkte motstrid til arbeidslinjen. Adgang til bedriftsinterne aldersgrenser bidrar til ytterligere svekkelse av den reelle muligheten til å stå lenge i arbeid, og bør oppheves.

Pensjonssystemet må sikre grunnleggende pensjonsrettigheter

Akademikerne mener at folketrygdens alderspensjon fortsatt skal bestå av en grunnsikring og en inntektsavhengig pensjon. En tilstrekkelig grunnsikring for alle,

blant annet gjennom en allmenn alderspensjon, er en bærebjelke i vårt velferdssystem, og må ivaretas også i fremtiden. Dermed er det nødvendig å videreføre prinsippet om at ytterligere pensjonsdekning sikres i forhold til inntektsnivå. Dette må også gjelde i folketrygdens alderspensjon.

Pensjonsrettigheter for selvstendig næringsdrivende

En bred og standardisert pensjonslovgivning bør være lik for alle. Selvstendig næringsdrivende må derfor få samme mulighet til pensjonsopptjening som arbeidstakere. [Ifølge innskuddspensjonsloven](#) kan selvstendig næringsdrivende opprette en frivillig innskuddspensjonsordning, og sette av inntil 7 prosent av personinntekt fra næringsvirksomhet mellom 0 kr og 12 G til pensjonssparing. Det gis skattefradrag for innskuddene. Dette tilsvarer maksimalsatsene i den obligatoriske tjenstepensjon for ordinære arbeidsforhold, men der er det også mulig med et tilleggsinnskudd på inntil 18,1 prosent for bruttoinntekt mellom 7,1G og 12G. Dette skal kompensere for bortfallet av pensjonssparing i folketrygden for inntekt over 7,1G. Så mens selvstendig næringsdrivende maksimalt kan spare og fradragføre 7 prosent fra 0-12 G, kan arbeidsgivere spare og fradragføre 7 prosent av bruttolønn mellom 0 og 7,1G og 25,1 prosent av inntekt mellom 7,1 og 12G. Dette er ubegrunnede forskjeller i adgangen til skattegunstig sparing som bør rettes opp. Det er nødvendig for at systemet skal oppfattes rettferdig og for å gjøre det mer attraktivt å starte og drive egen virksomhet i Norge.

Livsvarige ytelser

Akademikerne mener alderspensjon primært skal være en livsvarig ytelse. Mange opplever en aktiv pensjonisttilværelse ut over 75-85 års alder, og reduserte ytelser vil medføre vesentlig og urimelig reduksjon i livskvalitet. Åpningen i innskuddspensjonsloven for å konvertere pensjonskapitalen til en forsikring med mulighet for livsvarig utbetaling har ikke gitt ønskede effekter. Intensjonen i lovverket fokuserer på at ytelsene skal være livsvarige, i tråd med vurderingene som ligger bak hovedelementene i pensjonssystemet. Samtidig vil det trolig være slik at pensjonskapitalen i innskuddsordninger i mange tilfeller viser seg å være for liten til at dette er et reelt alternativ. Rammebetingelsene bør tydeligere legges til rette for å gjøre livsvarig pensjon til et mer reelt alternativ og enklere tilgjengelig for innskuddspensjonsordninger.

Mobilitet

Akademikerne mener det er behov for ordninger som samlet sett sikrer bedre mobilitet mellom sektorene. Utforming av, og samspillet mellom, ordningene er det største hinderet for mobilitet. Fordi tjenestetid i de ulike ordningene i liten grad samordnes,

risikerer arbeidstakere som vurderer å bytte stilling diskontinuitet i opptjening. Dette skaper innlåsing både innad i privat sektor og mellom offentlig og privat sektor.

I offentlig sektor kan det være utfordringer knyttet til privatisering og anbudsutsettelse av hele eller deler av virksomheters oppgaver og ansvar. Pensjonsvilkår er svært komplisert og langsiktig, og samtidig helt grunnleggende viktig for borgernes livskvalitet. Akademikerne mener på dette grunnlag at pensjonssystemene bør utformes slik at pensjonskostnader og -rettigheter i minst mulig grad skal kunne brukes for å oppnå en konkurransefordel i et marked.

Mange får pensjon fra fripolise og mange har fripoliser som skal gi pensjon i fremtiden. Fripolisene oppnår dårlig avkastning sammenlignet med andre spareformer. Rammebetingelsene for fripoliser bør legge bedre til rette for høyere avkastning på pensjonsmidler som er bundet i fripoliser.

Innflytelse for arbeidslivets parter

Innflytelse og partssamarbeid handler ikke utelukkende om styrings- eller forhandlingsrett. I tariffområdene KS og Spekter er pensjon tariffavtalte ordninger, i staten er det lovfestede rettigheter, mens det i privat sektor forekommer både tariffavtalte og administrativt fastsatte ordninger. Der arbeidsgiver mener det er et legitimt behov for å vurdere endringer er det likevel åpenbart viktig å involvere de ansatte, slik at prosessene knyttet til opprettelse av eller endringer i pensjonsordningene blir bredt forankret og kvalitetssikret. Det vil være i virksomhetenes interesse å komme frem til ansvarlige, hensiktsmessige og omforente løsninger på et tema som er preget av langsiktighet og svært kompliserte produkter. En farbar vei kan være avtalefestede drøftinger ved etablering eller endring av tjenstepensjon. Ordningen med styringsgruppe med ansatterepresentasjon i privat sektor er fornuftig, men så vidt vi vet ikke tatt tilstrekkelig i bruk i alle virksomheter. Akademikerne mener lovverkets krav om styringsgruppe må følges opp og kommuniseres bedre i virksomhetene.